

láthatunk, Grecsova Masáját meg épen a szereposztás legnagyobb tévedésének tartjuk. Ez az érett, nehézkes páthoszu, raffináltan álmatag cigánylány a mi színpadunkon elképzelhetetlen volna, — ez fűti Fedja képzeletét? ez az ő rousseaui menedéke a társadalom konvenciói között? E párolgó orosz csája mellett a mi Bajor Gizink vagy Környey Paulánk maga a sistergő lával S fejszöválva néztük a különben intelligens színésznek látszó Aszlanov Abrezkov herceget is: ilyenek voltak a cári Oroszország hercegi szalónfigurái? Ez a totyakos, cvikkeres, segédhivatali tekintélyű úr a mi szemünkben inkább állomásfőnök lehetne Rakeken, vagy legjobban esetben vezérkari ezredes Belgrádban...

A mi napisajtónk külföldi vendégszolgák alkalmával úgyszólván mindent fenntartás nélkül dicséri, mindenben eszményképet lát. Sztaniszlavszkijék vállalkozása egészében a komoly kritika elismerését is megérdemli, tőlük tanulunk is lehet egyet-mást, de láttukon többek közt megtanulhatjuk megbecsülni a «magunk jószágát» is: mert, hogy ezek az érdemes oroszok valami specifikusan magyar levegőjű drámát képesek lennének csak megközelítően is oly beleéléssel megszólaltatni, mint amennyire a mi Nemzeti Színházunk pl. *Az élő holttest* tolmácsolásával a tolsztoji lélek közelébe kerül: azt valóban kötve hiszem.

Rédey Tivadar.

Képzőművészeti szemle.

Szobotka Imre kiállítása. Már a *Kut* legutóbbi szereplésén is feltűnt Szobotka Imrének néhány képe, amelyek stílusának meglepő tisztulásáról tanuskodtak. A Tamás-galériában rendezett kiállítása pedig, melyen mintegy harminc képe volt látható, még inkább meggyőzhetett arról, hogy művésze egy mindenképen kedvező fordulóponton jutott túl. Első próbálkozásai után Szobotka a kubizmussal kacérkodó ama festőink befolyása alá került, akik festésüket egymástól élesen elhatárolódó, térbeli felülettörésekkel törekedtek jelentőssé tenni. A tér e kemény hangsúlyozása azonban kezdettől fogva csak külsőséges maszok volt Szobotka művészetén, amely ellágyuló líraiságként kandikált elő a ráborított kubizmus kirbe-gurba pléhpáncélja alól. Ez a színházi bádog nehogy sem illett rá; gyöngéden, halkszavúan lirizáló egyéni-

sége szenvedett az üresen kongó vért alatt, sőt némi csodálkozásunkra nem egyszer megesett, hogy az ábrázolás egyik részét kubizálóan, a másikat már szűziesen primitív naturalizmussal festette.

A bádogpáncél lomtárba került és ma végre — úgy látszik — az igazi Szobotka Imre áll előttünk, az, aki szégyenkezés nélkül, minden tartózkodást levetve magáról, szabadon adja át magát annak a gyönyörködésnek, melyet benne a természet üdesége ébreszt. Nem széles regiszterű ez a világ; szűziességből, érintetlen hamvaságból és csupa derűs világosságából szőtt; nem is valami végtelen, ellenkezően nagyon is földi módon határolt; vihartalan, derűs, egyszerű, nyugodt világ, amelyben minden érthető; nincsenek titkai, de semmi esetre sem közönséges, sőt még csak nem is hétköznapi. Van benne valami emelkedettség, amely elkülöníti a mindennaptól, valami áttetsző, világos üdeség, valami fiatalság. Ezt az ábrázolás naivul leegyszerűsítő és összefoglaló módja is elősegíti, mert ma már Szobotka nem szagat szét, mint valamikor, hanem inkább egészbe foglal, ami viszont épenséggel nem zárja ki azt, hogy képeinek felépítése, bár erőszakos töresek nélkül, egymás mellé sorakozó, könnyen áttekinthető színtelületekre tagozódik.

A Paál László-társaság kiállítása. Ez év március negyedikén ötven esztendeje lesz annak, hogy Paál László Franciaországban meghalt. A róla elnevezett társaság elhatározta, hogy azt a házat, melyben a nagy magyar tájfestő barbizoni tartózkodása alatt lakott, bronz-emléktáblával jelöli meg. Elkészítésére *Gárdos Aladár* szobrászművész vállalkozott. Gipszöntvénye ezen a kiállításon látható. A felállítás költségeit társadalmi gyűjtés útján teremtik elő; aki legalább száz pengővel járul az emléktábla költségeihez, az megkapja kisebbitett plakettjét.

A társaságnak ez a kiállítása, csakúgy, mint az eddigie is, arról tanuskodik, hogy derék, finomérzű, de nem jelentékenyebb művészeink egy része csoportosult benne. Nem csökönnyösen konzervatívok, de nem is forradalmiak; befeléforduló, a harcból és tülekedéstől félreálló, halk és nyugodt emberek. Valamiképpen a tegnapi előtti bevált forradalmak kissé fáradt epigonjai. Ezek közé számíthatjuk *Barta Ernőt*, *Bíró Józsefet*, *Gara Arnoldot*, *Lakatos*

Arturt, *Rózsaffy* Dezsőt, *Szigeti* Jenőt, *Vesztrócy* Manót egytől-egyig kellemes, de könnyen felejtethető ábrázolásokkal. Sok bizonytalansága és tétova ingadozása mellett is fiatalosabb erők motoszkálnak *Biai-Föglein* Istvánban, akinek izlése azonban még meglehetősen bizonytalan. Némi újjáalakulás feltámasztó erejét mutatják *Belányi* Viktornak sikerültségükben egymástól nagyon is különböző csendéletei. Belányi egykori száraz és keményes kimért ségének formái közül szabadulva gazdagabbá, dúsabbá, melegebbé lett anélkül, hogy erőtéljességéből sokat kellett volna áldoznia. Egyhangú színskáláját pompázó tarkaság váltotta fel. Nyugodtabb és boldogabb férfikor derűjét lehelik ama képei, melyeket kellő elmélyedéssel fest meg, mert bizony akadnak — sajnos — olyanok is, melyek elnagyoltságukban lazák és határozatlanok.

Az Ernst-múzeum csoportkiállítás. Az olyan kiállításokon, amelyekben egymás mellett több gyűjtemény mutatkozik be, elsősorban is valami összekötő kapcsolatot parkodik találni az, aki róluk beszámolót ír. Mert hiszen mindenképen hatásosabb a felsorolás, ha egy közös szempont szálára fűzhető. De e kiállítás művészei között, akik heten vannak, aligha lehetne olyan kapcsolatokat találni, amelyek akár megegyezés, akár ellentét alapján közös nevezőre hoznák az elmondandókat. Kifejezési módokban, törekvésekben, témákban és a tehetség mértékében is egymástól nagyon távol állók csoportosultak.

Abonyi Tivadar, a festővé lett fiatal színész, kétségtelen technikai ügyességével még csak tapogatózik. Az egyik képen olaszos édeskészséggel naturalista, a másikon németesen mesevilágszerű, a harmadikon szalonimpresszionista. Egységes lelki bevezettséggel meggyőzően jelentkező belső formát még nem mutat; a külsőségek ügyessége már az övé, csak épen saját mondanivalója nincsen még, amit beléjük öltöztessen. Van azonban egy leányfeje, amely sejteti, hogy az ügyeskedés mögött már némi erő is ébredszik.

Burghardt Rezső ismét egy jókora lépéssel jutott előre mindinkább elfinomódó naturalizmusának fényitatta útján. Legsikerültebb képeit majdnem halvány, levegős fény átszötte, világító színekkel festi: legszebbek közöttük a tavaszi napsütésben párázó szűzies

tájak. Nem csekélyebb szeretettel és színbeli finomságokkal ábrázolja havas domboldaloknak és a felettük lebegő, napfénytől derűs ködfátyoloknak egybeolvadását. Mindezt az impresszionizmus atmoszferikus természetlátásának kész eredményeivel, de egyoldaltú hangsúlyai nélkül, lefokozva, kiegyenlítettten, simán, néha kissé egyhangúan, sőt édeskésen is. Biztos és könnyed festéssel, mely folyamatosan és zökkenők nélkül fut, néha részletekbe téved, de bár könnyedén sikerül, még sem virtuózkodik. Mély és őszinte természet-szeretet vezérli, amelynek nincsenek viharos himnuszai, hanem csak halk dalai. *Burghardt* Rezső a lélek tavaszi enyhe merengésének és nyugodt álmodozásainak festője.

Istokovics Kálmán ezuttal is körülbelül ugyanazt kínálja, amit tőle már eddig megszoktunk. Legtöbbnyire nagy, sőt legnagyobb igényű kompozíciókkal foglalkozó rézkarcokat. Az apokalipszisnek, a hegyi beszédnek, a *Divina Comédiának* jeleneteihez vezet, aztán *Sámsonnal*, *Ábrahám* áldozatával az ótestamentum világába vagy más, szintén súlyosan jelképes témákba öltözteti mondanivalóját.

Kiterjedésében ez a világ vetekszik a legnagyobb grafikus komponálók témakörével, más kérdés azután az, hogy ebbe kivétel nélkül a multból átvett témagazdaságba mennyi eredeti alkotó és újjáteremtő erőt tud beléönteni. Hogy él-e benne a szeretetnek, az alázatosságnak vagy az erőnek akkora melege, amely kiemelkedő egyéniség démoniságával fűtse ki a nagy témák hatalmas méreteit. Hogy van-e benne elég gyújtó tűz arra, hogy jelenünkké varázsolja a multat s hogy jövőnket jósolja meg vele. S ha vannak efféle súlyos mondanivalói, ellentmondás nélkül ringasson illuziókba, könnyen, küzdelem, megállás és fennakadás nélkül ragadjon magával.

Aki nem elégszik meg *Istokovics* technikai ügyességével, gyors és folyamatos rajzával, hanem karcain a szimbolikus témákhoz mélyebb lelkeséget is keres, azt némi csalódások fogják érni. Valamiképpen hidegek ezek a dolgok; a legnagyobb elképzelések mögül sem érzik őserő; az idegesen feltornyosuló vonalakat nem a szív izgalma vezette, a fények és árnyékok rikító ellentéteibe nem az érzelmeik fájó ébersége öltözött; az örömeik mögött nincsen harsogó öröm, a szenvedések mögött nincsen sajgó fájdalom. Ez különösen azokon a

lapjain és e lapok ama részein ütközik legjobban szembe, ahol külsőségeken Rembrandt-hoz jár közel, de belsőleg közelébe sem férközik.

Simkovic Jenő a másik grafikus, kevésbé virtuóz, kevésbé sokoldalú. Igénytelenebb témákkal vívódó, szögletesebb, küszködőbb, kisebb igényű, de igazabb művész. Nem kalandozza be témáért, hangulatokért és szimbólumokért az egész világegyetemet, legtöbbször csupán az életébe lépő emberekről vannak mondanivalói. A régi német rézmetszők fanatikus modelláló készségével, az expresszionizmus térbeli kihangsúlyozódása felé mintázza ki keményes gömbölydedsége beállított, férfias merevségű fejeit. Ha ezek a karcok a hétköznapi, külső hűség szempontjából nem is mindig meglepőek, viszont egy erős, kemény, a maga igazában fanatikusán bízó művészegéniséget tárnak fel, amelytől távol áll minden felszínes hatásvadászat, megalkuvás és a legtávolabb a tetszetőséggel való pénzsovár kacérkodás.

Szüle Péter ma még sötétebb és még barnásabb tónusokba fűrészti képeit. Legutóbbi kiállítása óta fellazította tárgyai körvonalait, a tónus bizonyos mértékig szín- és vonalfeloldó fátyollá lett képein. A sötét és fehér színeknek ama felharsogása, mellyel *Munkácsy* modorára emlékeztetett, háttérbe szorult, hangsúlya ma inkább lágyúság és olvadékonyság. E barnálló ködbe vont, legújabb képei közül a *Bessenyei-kép*hez készült vázlat mutatja fejlődése csúcspontját, mert jóval sikerültebb, mint maga a nagy kompozíció, mely e kis tanulmányának erőteljes felnagyítása.

Szüle művészetében van valami groteszk és magányos elzárkózás, amely nem tud mindig igazi bensőséggé átalakulni. Szereti a torz voltokban természeteli csunyaságokban megindulást ébresztő témákat, az ilyeneket maradék nélkül is oldja meg, mint pl. egy kis degenerált leány fölötté finom színjátékú képét. De nem mindig meggyőző ott, ahol a kisszerűség mélységeiből csinált festői modort épít magának, amelyet aztán válogatás nélkül, erőszakkal húz reá mindenre. Ilyenkor érezzük, hogy arra az útra tévedt, amelyen a virtuózkodás kacérul a lélek egyszerűségét mimeli.

Vass Elemér festményei régi latin közmondást juttatnak eszünkbe: nem lelkét, hanem csak az égboltot cseréli

fel az, aki tengeren túlra utazik. Franciaországi képeit témájukon kívül választja el valami az utolsó kiállításon látottaktól. Könnyedén, választékosan, de egykedvűen fest, elegánsan, ügyesen, jólnevelten, de nem ébreszt különösebb érdeklődést.

Petri Lajos, a szobrász, körülbelül szintén ugyane korlátokon belül jelentkezik. Abban a minden igazi szobrászíságtól, minden stilizálástól óvakodó szalon naturalizmusban, amely egyéni kifejező erő híján megszokott sablonokban finomkodik. Ez a hajlandóság rajta épen olyan kegyetlenül uralkodik, mint ahogyan mai szobrászatunk legnagyobb részén. Hogy azonban ennél tán valami jobbat és nemesebbet is tudna, arról egynéhány egyéniséggé kerekedő portré-feje tanuskodik.

Kmetty János kiállítása. A legutóbbi időben meglepő hasonlósággal, majdnem teljes lehangolás jegyében jelentkeznek képkiallításainkon azok, akik még néhány év előtt a legszélsőbb képzőművészeti ferdalalom harcosai voltak. Ma már szinte egyértelmű — nyugodtan néznek abba az új világba, melyet maguk körül fölépítettek, a gesztus, mellyel magukhoz hívnak, már nem a barikádokra rohanó, halálos elszántság lendülete, hanem nyugodt gyönyörködtetéssel csalogató higgadt és büszke kiállás.

Ezen a változáson átesett *Kmetty János* is és úgy esett át, hogy semmiképpen sem lett szegényebb. Csak megtalálta azt, amit keresett, amiért valamikor mindennel szembefordult, de ami ma már akkora bőséggel és magától értetődően kínálkozik neki, hogy úgyszólván még csak érte sem kell nyúlania. Aki ma gyönyörködve szemléli *Kmetty* egészen légiessé vált képeinek egyszerű nyugalomát, halványan fedő, át nem látszó színeinek tündérmeszerű átlátszóságát, mindenesetre csodálkozni fog azon a fejlődésen, amelyen *Kmetty* átesett. Ez a folyamat persze csak fejlődés volt, de nem megváltozás. Ábrázolásának alaptörévése, a síkszerű felületekre bontás megmaradt, de nem programszerűen jelentkezik és az értelemnek egykori fájdalmas küszködése feloldódott az érzékek amaz örömeiben, melyet szép színek szép összhangja nyújt. Ezek a színek majdnem kivétel nélkül világosak, haloványan világítók és egymásban választékos finomsággal tükröződők.

E kiállítás csendéletei között van egynéhány annyira nemes egyszerű-

ségű, annyira a lélek legmélyebb rétegeződésének öntudatlan örömeiből fakadt, hogy legújabbkori pikturánknak nyilván legeslegjavához számítható.

Kmetty kiállításán látható *Vilt* Tibor fiatal szobrászművésznek hét kisebb-nagyobb komponált szobra. Legnagyobb részt az egyiptomi plasztika egyszerű nagyságára emlékeztetnek. Örvedetes tanubizonyságai annak, hogy legfiatalabb szobrásznemzedékünk méltatlannak érzi magához a megalázkodó pénzkeresésnek ama csúfságos útját, mely a szalon-naturalizmuson át már majdnem a szentmárk-téri árkádok boltjainak márványsablonjaihoz vezetett minket. *Vilt* Tibor erős tehetségnek látszik, hisszük és reméljük, hogy még sokat fog hallatni magáról.

Farkas Zoltán.

Zenei szemle.

A magyarországi népzenei kutatások.

A magyar néprajzi társaság megalakulásának 40. évfordulója alkalmából múlt hó 30-án rendkívüli közgyűlést tartott, amelynek tárgysorozatában Bartók Béla beszámolója a magyarországi népzenei kutatásokról alkalmat ad arra, hogy tekintve a tárgy rendkívüli fontosságát, a felolvasás keretén túl is foglalkozzunk az idevágó kérdésekkel.

A népművészet kincseinek megismerése minden korban legtermékenyítőbb ősforrása az alkotó művészetnek. Az a művész, aki magyarnak született, aki magához tartozónak érzi mindazt, amit népe alkotott, aki nem divatból, utánzásból, hanem tisztán benső, erős ösztöntől vezérelve, mint édes anyanyelvéhez fordul ezekhez a kincsekhez, az nem is írhat, zenélhet, festhet, építhet másképp, mintahogy ezt fájának titokzatos, de mindenütt ott működő erői előírják. Azért egy nagy művészi egyéniség minden egyetemessége mellett a legtökéletesebb kifejezője a faji lélekalkat sajátosságának is.

Hogy egy nép műzenéjére is milyen nagyjelentőségű a népdalok gyűjtése, azt bővebben aligha kell magyarázni. A magyar nép szellemi erejének, őserőgáijának egyik leghatalmasabb kincsesháza a zenéje és ennek a kincsesháznak az értékesítése még koránt sincs kimerítve.

Magyarországon a zenei folklore a XIX. század népdalgyűjtésével veszi kezdetét. Ezek azonban zenei szempontból nem voltak kielégítők. A melódiákat hallás után dilleltánsok jegyez-

ték föl, az anyag rendszerezése szöveg szerint történt. A zenei folklore történetében igen jelentős lépés volt Ilmari Krohn, a finn népdalok lelkes gyűjtőjének módszeres eljárása. Ő volt az első, aki a gyűjtött anyagot zenei szempontok szerint olyképen csoportosította, hogy az együtvértartozó dallamok, az egyes dallamok különféle variánsai egymasmellé kerültek. 1905-től nálunk is szakzenészek fognak a népdalok rendszeres gyűjtéséhez. Bartók és Kodály gyűjtése körülbelül 1904—1921-ig e téren korszakalkotóak voltak. Valami ösztönzerű megérzésével annak, hogy igazi népzénet csak a parasztok között lehet feltalálni, figyelmük a magyar parasztosztály felé fordul. Az első kísérletek olyan gazdag, mind-egyeddig ismeretlen anyagot eredményeztek, hogy most már teljes erővel, tökéletesített, rendszeres módon fogtak a gyűjtéshez.

A népdalok rendszerezésére némi módosítással I. Krohn módszerét fogadták el, míg a lejegyzés legfőbb eszközeül a fonografot használják. Nagy tökéletesítése volt ez a gyűjtő eljárásnak, mert folklorisztikus szempontból csak a fonograf-felvétel adhat teljes hű képet az előadás sajátos módjáról, sokszor teljesen rögtönzészzerű variánsairól. Bartók erősen hangsúlyozza a helyszínen végzett kutatások fontosságát. Előfordulhat, hogy a fonograf-felvételnél az énekes hibásan, az eredeti jellegtől eltérően éneklie a dallamot, ezt, valamint az esetleges hangszerek használati módját csak a helyszínen lehet ellenőrizni. A gyűjtőknek ugyancsak volt alkalmuk tapasztalni, hogy milyen nehéz a parasztok bizalmát megnyerni és őket rávenni arra, hogy énekeljenek. Részint szégyelik magukat idegen urak előtt énekelni, részint félnek attól, hogy a falubeliek kigúnyolják őket, sőt még a fonograftól is idegenkednek. Ezért is szükséges, hogy a gyűjtő közöttük éljen és így igyekezzék megnyerni barátságukat és bizalmukat. Látni kell éneklés közben a parasztok arcjátékát — mondja Bartók — részt kell venni táncmulatságokon, lakodalmi, karácsonyi ünnepségeiken, temetkezéseiken, amiknek mind megvannak a maguk rendkívül jellegzetes melódiái.

Igen kívánatos a zenei folkloristának egy nyelvesszel való együttműködése. Természetes, hogy a muzsikusként ismernie kell a kutató területén beszélt és énekelte nyelvet, mert enélkül nem